

Anna Jasionowska-Moszczyńska

ORCID 0000-0002-6589-2084

Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku

Katedra Pedagogiki

Dr Agata Jacewicz

ORCID 0000-0001-5908-7698

Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku

Katedra Pedagogiki

**ROLA RODZINY I PRZEDSZKOŁA
W ROZWIJANIU MUZYCZNYCH
ZAINTERESOWAŃ PRZEDSZKOLAKÓW**

Streszczenie

W artykule omówiono wybrane zagadnienia dotyczące roli dwóch środowisk wychowawczych – rodziny i przedszkola w rozwijaniu zainteresowań muzycznych dzieci wieku przedszkolnym. Rozważania rozpoczęto od przybliżenia głównego zadania umuzykalnienia przedszkolaków, wybranych funkcji muzyki i wartości wychowawczych muzyki na etapie edukacji przedszkolnej. Szczególną uwagę poświęcono zaangażowaniu rodziców (na przykładzie pracy własnej jednej z autorek artykułu) i nauczycieli przedszkola w proces umuzykalniania dzieci, a zwłaszcza rozbudzania ich zainteresowań światem muzyki.

Słowa kluczowe: zainteresowania muzyczne • dziecko w wieku przedszkolnym • rodzina • nauczyciel • przedszkole.

THE ROLE OF FAMILY AND PRESCHOOL IN DEVELOPING PRESCHOOLERS' MUSICAL INTERESTS

Abstract

The article discusses selected issues concerning the role of two educational environments - family and preschool - in the development of children's musical. The considerations open with an introduction to the main task of musical education of preschoolers, selected functions of music and the educational values of music in this stage of education. Particular attention is paid to the involvement of parents (based on the example of the author's own work) and kindergarten teachers in the process of children's musicalization, especially in arousing their interest in the world of music.

Keywords: musical interests • preschool children • family • teacher • kindergarten.

Wstęp

W powszedniej pracy z dzieckiem zdaniem Jolanty Nowak muzyka jest kompilacją wielu działań edukacyjnych¹. Stanowi ona „połączenie wielu odmiennych symptomów dziecięcej aktywności (umysłowej, społecznej, badawczej artystycznej, motorycznej) wzbogaca jego przeżycia emocjonalne, wpływa na rozwój intelektualny, społeczny, motoryczny, jak również aktywność twórczą. Sprawia, że dziecko lepiej zauważa otoczenie, swobodnie i spontanicznie posługuje się językiem werbalnym i pozawerbalnym, ma rozbudzoną wrażliwość na siebie i innych ludzi”².

Rozwój muzyczny, podobnie jak ma to miejsce w przypadku rozwoju społecznego, emocjonalnego, czy też moralnego jest jednym z wielu wymiarów ogólnego rozwoju człowieka. Na kształtowanie się muzykalności człowieka, wpływają przede wszystkim jego

¹ J. Nowak, *Muzyczna twórczość dziecięca*, „Wychowanie w Przedszkolu”, 9/1996, s. 552.

² E. Piórkowska, *Muzyka i ruch w przedszkolu – potrzeba i przyjemność*, [online], dostęp [w:] <https://omep.org.pl/muzyka-i-ruch-w-przedszkolu-potrzeba-i-przyjemno/>, dnia 18.12.2020.

pierwsze lata przemian, kiedy to silnie rozwija się w nim wrażliwość na muzykę, czy też spontaniczna aktywność³. Szeroko rozumiana muzyka w dużym stopniu stymuluje rozwój układu nerwowego oraz mózgu. Słuchana już od najmłodszych lat przekłada się na sposób odbierania bodźców dźwiękowych przez całą długość życia człowieka. Stymulacja dziecka poprzez częsty kontakt z muzyką, kształtuje w nim całą gospodarkę emocjonalną oraz wzbudza w nim chęć poznawania otaczającego świata. Działania dążące do umuzykalnienia dzieci przede wszystkim uspołeczniają je, sprzyjają szeroko rozumianemu współdziałaniu⁴, ale również w dużej mierze zapobiegają poczuciu samotności, która może występować w odczuciach dzieci w tym okresie ich rozwoju⁵.

Przechodząc zatem do istoty muzyki w edukacji dziecka w okresie przedszkolnym warto zauważyć, iż w tym czasie następuje w dziecku bardzo dynamiczny rozwój wyobraźni oraz pamięci. Co za tym idzie, dziecko jest w stanie wyrażać swoją ekspresję muzyczną, chętnie uczestniczy w zajęciach śpiewu i rytmiki⁶.

Muzyka w aspekcie pedagogicznym edukacji przedszkolnej pełni wiele funkcji, z których należy wymienić przede wszystkim:

- funkcję kształcącą – gdyż pozwala pojąć dziecku otaczający je świat;
- funkcję zabawy – ponieważ dostarcza dzieciom wiele pozytywnych odczuć i wrażeń podczas tańca, śpiewu, wykorzystywania instrumentów muzycznych;
- funkcję wychowawczą – gdyż umożliwia dzieciom zrozumienie otaczającego świata z punktu widzenia jego wartości moralno-społecznych;
- funkcję rozwijającą – ponieważ pozwala zrozumieć dzieciom dynamikę, rytm, głośności dźwięków oraz to, że muzykę można zilustrować ruchem ciała;

³ K. Mazur, *Umuzykalnianie według teorii E. E. Gordona*, [online], dostęp [w:] <http://www.sdk.pl/>, dnia 27.12.2020.

⁴ E. Wolińska, *Rola zajęć umuzykalniających w rozwoju dziecka*, „Konteksty Pedagogiczne” 1(8)/2017, s. 283.

⁵ K. Stankowska, *Znaczenie zajęć umuzykalniających dla rozwoju dziecka*, „Nasz Czas” 9/2008, s. 18.

⁶ W. J. Danielewicz, *Nie ma dzieci niezdolnych muzycznie*, Lublin 2013, s. 61.

- wpływa na rozwój emocjonalny – daje wyraz dziecięcym uczuciom i pragnieniom;
- wpływa na całościowy rozwój dzieci – gdyż poprzez zabawy muzyczne oraz ruchowe, przedszkolaki uczą się elastyczności swoich ruchów⁷.

Przebywanie dzieci w placówkach przedszkolnych jest odpowiednim momentem na rozpoczęcie planowanej, przemyślanej i przede wszystkim systematycznej edukacji muzycznej. Dzieci w tym wieku bardzo szybko uczą się, są w stanie bez przeszkód naśladować czynności innych osób, zarówno swoich rówieśników, jak też wychowawców. Przedszkolaki bardzo chętnie podejmują zabawy w rytm muzyki.

Okres przedszkolny to również czas kształtowania się w dzieciach ich indywidualnych upodobań, zainteresowań muzycznych. W tym czasie kształcą się umiejętności emocjonalnego przeżywania muzyki i wszystkich jej form⁸. Muzyka odgrywa znaczącą rolę w rozwoju szczególnie małych dzieci, gdyż pomiędzy czwartym a ósmym rokiem życia, ma miejsce dynamiczny wzrost ilości połączeń nerwowych, tak więc dodatkowe bodźce muzyczne w sposób bezpośredni są w stanie wpływać na rozwój ogólnej inteligencji dziecka⁹.

Muzyka, jak również wszystkie formy aktywności muzycznej, stymulują pracę mózgu, jak również całego układu nerwowego dziecka. Odbiór poprzez słuchanie różnego typu odgłosów i melodii już od najmłodszych lat, ma wymierny wpływ na odbieranie różnego rodzaju bodźców dźwiękowych w dorosłym życiu.

Kontakt z muzyką pomaga dziecku w wyrażaniu jego emocji, poprawia jego koncentrację, rozwija pamięć, ale również podwyższa motywację i poprawia ruchową koordynację¹⁰. Poprzez częsty

⁷ R. Gloton, C. Clero, *Twórcza aktywność dziecka*, Warszawa 1988, s. 63.

⁸ Ibidem, s. 74.

⁹ N. Wilsz, *Czy uprawianie muzyki ma korzystny wpływ na procesy poznawcze, strategie uczenia się i osiągnięcia w nauce?* [w:] E. Czerniawska (red.), *Muzyka i my. O różnych przejawach wpływu muzyki na człowieka*, Warszawa 2012, s. 146.

¹⁰ E. Wolińska, *Rola zajęć...*, op. cit., s. 262.

kontakt dziecka z dźwiękami i muzyką kształtują się w nim emocjonalne płaszczyzny, jak również podsycona jest w nim chęć poznawania świata ze wszystkimi dźwiękami jakie go otaczają.

Niepodważalne są wychowawcze ujęcia muzyki. Wśród wartości wychowawczych muzyki można wyróżnić:

- kształtowanie kultury muzycznej,
- udoskonalanie smaku muzycznego i doświadczanie piękna,
- pojmowanie własnej psychiki, obyczajów, warunków życia,
- wpływ na dyspozycję dziecka do pracy oraz na pamięć,
- rozbudzanie zainteresowań, sympatii do ludzi,
- pogłębianie umiejętności słuchania,
- kształtowanie umiejętności wypowiedzi,
- pogłębianie poczucia więzi grupowej, samodzielności (...),
- obcowanie dziecka z muzyką umożliwia rozwój pełni człowieczeństwa,
- dynamizuje i rozwija u dziecka różnorodne zdolności intelektualne, uczuciowe, praktyczne¹¹.

Głównym zadaniem umuzykalniania na etapie edukacji przedszkolnej jest przede wszystkim samo zainteresowanie dzieci muzyką oraz kształtowanie wyobrażeń muzycznych przedszkolaków. Edukacja w tym okresie polega przede wszystkim na wieloaspektowym organizowaniu przez nauczycieli aktywności muzycznej dzieci, poprzez wspieranie wszystkich możliwych sfer ich rozwoju psychicznego, moralnego, fizycznego, emocjonalnego oraz umysłowego¹². Dzięki możliwości zaangażowania całego organizmu dziecka w ruch, równocześnie z możliwością odczuwania muzyki w sferze emocjonalno-estetycznej, kształtują się w nim indywidualne postawy doświadczania muzyki, piękna, przeżywania i odczuwania różnego typu emocji¹³.

¹¹ A. Górniok-Naglik, *Muzyka a rozwój małego dziecka*, [w:] B. Dymara (red.), *Dziecko w świecie muzyki*, Kraków 2000., s. 65–66.

¹² M. Waligóra, *Edukacja muzyczna dziecka w perspektywie poznawczej*, „Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna” 2(8)/2016, s. 95.

¹³ A. Białkowski, W. A. Sacher, *Standardy edukacji muzycznej*, Warszawa 2010, s. 19.

Rola rodziny w rozwijaniu zainteresowań muzycznych przedszkolaków z uwzględnieniem własnych doświadczeń

To, czy muzyka ma jakieś znaczenie dla człowieka, czy dana jednostka ją lubi, czy może to właśnie z jej przyczyny czyjeś życie staje się bogatsze i radośniejsze, w znacznym stopniu zależy od wrażeń i doznań z okresu dzieciństwa, kiedy to rozwija się wszystkie zdolności małego człowieka¹⁴. Dziecko „rozwija je zaś dzięki temu, że w swoim bliższym lub dalszym otoczeniu uczy się słuchać muzyki, odkrywać ją, porównywać, poznawać i kochać”¹⁵.

Środowisko życia małego człowieka odgrywa znaczącą rolę w aktywizowaniu rozwoju muzycznego w okresie dzieciństwa¹⁶. Istotą jest, „aby rodzice, później zaś nauczyciele, potrafili organizować kontakt dziecka z muzyką, dostarczając mu odpowiednich bodźców stymulujących ów rozwój”¹⁷, kiedy wykazuje ono zaciekawienie brzmieniem dźwięków, bada najbliższą przestrzeń w celu znalezienia sposobu ich wytworzenia oraz identyfikowania.

Dziecko otoczone jest dźwiękami od pierwszych chwil swojego życia, z racji tego, iż cały nasz świat przesycony jest muzyką. Istotne jest zatem, by rodzice byli świadomi ogromnych wartości, które wnosi w rozwój dziecka muzyka. Celem nadrzędnym jest zaś to, by potrafili oni po te dobra sięgać w umiejętny sposób, aby przedszkolak czerpał z muzyki jak najwięcej korzyści. Należy wskazywać dziecku właściwy kierunek rozwoju, by samo potrafiło, ale także przede wszystkim chciało uczestniczyć w tworzeniu muzycznego świata. „(...) dzieci przychodzą na świat z fenomenalnymi uzdolnieniami, mają w sobie silną wolę życia i ogromną potrzebę jak najlepszego rozwijania swojego potencjału”¹⁸.

¹⁴ H. Regner, *Nasze dzieci i muzyka. Poradnik dla rodziców i wychowawców*, Warszawa 1995, s. 5.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem, s. 53.

¹⁷ Ibidem, s. 53.

¹⁸ G. Hüther, U. Hauser, *Wszystkie dzieci są zdolne. Jak marnujemy wrodzone talenty*, Słupsk 2014, s. 178.

To, jak dalece będą rozbudzone zainteresowania muzyczne przedszkolaka, a także to, jakim sposobem dziecko zostanie zainspirowane w domu do przyśpiewywania, nucenia, słuchania utworów muzycznych, zabaw rytmicznych, tańca oraz tworzenia prostych melodii w dużym stopniu stanowić będzie o przebiegu jego dalszego rozwoju muzycznego¹⁹. Sposób, w jaki odnoszą się do muzyki rodzice, rodzeństwo i pozostałe osoby z najbliższego otoczenia dziecka, w znaczącym stopniu obrazuje jego późniejszą postawę względem muzyki²⁰. Rodzina, w związku z tym, pełni funkcję stymulującą muzyczny rozwój dziecka za pomocą zarówno planowego, jak i mimowolnego dostarczania mu bodźców oraz przeżyć muzycznych, które mogą nadawać kształt motywacji do nauki muzyki, wywoływać wnikliwe zainteresowanie oraz głęboką fascynację muzyką²¹.

Z nauką muzyki związanych jest wiele korzyści. Poza zdobywaniem wiedzy o muzyce, rozumieniem jej, przeżywaniem, tworzeniem, wykształca ona w dziecku:

- pokonywanie nieśmiałości, bierności, lęku,
- wiarę we własne możliwości,
- podnoszenie własnej samooceny dziecka,
- samodzielność i wzrost kreatywności,
- nawyki systematyczności, odpowiedzialności oraz dyscypliny we współdziałaniu,
- zaradność,
- obowiązkowość,
- wytrwałość w dążeniu do obranego celu,
- umiejętność zarządzania swoim czasem,
- wrażliwość estetyczną,
- umiejętność artykułowania emocji,

¹⁹ Strona domowa Niepublicznego Przedszkola Artystyczno-Językowego „Zaczek”, *Rola muzyki w rozwoju i edukacji dziecka*, [online], dostęp [w:] <http://www.zaczek.mielec.pl/index.php/rola-muzyki-w-rozwoju-i-edukacji-dziecka>, dnia 23.12.2020.

²⁰ H. Regner, *Nasze dzieci...*, op. cit., s. 5.

²¹ J. Rusaczyk, *Rozwój muzyczny dziecka przedszkolnego*, „Wychowanie Muzyczne” 2/2020, s. 5.

- umiejętność samodzielnego, twórczego myślenia²².

Muzykowanie pobudza również w znaczący sposób aktywność dziecka, jest odpowiedzialne za wspieranie jego rozwoju ruchowego i emocjonalnego, tworzy warunki do odnoszenia przez nie sukcesu, zwiększa wydajność pamięci, doskonali koncentrację, wyzwala pozytywne emocje, a także kształci kulturę odbioru sztuki. Cechy te nie pojawiają się u dziecka automatycznie, jednak jest ono w stanie wypracować je czynnie zajmując się muzyką, poprzez np. naukę gry na instrumencie, uczęszczając na lekcje śpiewu lub tańca. Jednak, aby ta zależność miała miejsce i rozwój muzyczny przyniósł wspomniane wyżej rezultaty, konieczne jest uzyskanie przez dziecko umiejętnego wsparcia udzielonego przez osoby dorosłe ze swojego najbliższego otoczenia.²³

„Każde dziecko ma w sobie muzykę spontaniczną, posiada potrzebę śpiewu, gry, tańca, tworzenia własnych piosenek, jednym słowem: muzycznej zabawy. Dzieci w wieku przedszkolnym chętnie tworzą własny, muzyczny świat zabaw i szybko uczą się: rytmu, melodii, słów piosenek. Wystarczy dziecko docenić i włączyć się w zabawę”²⁴. W rozwijaniu zainteresowań muzycznych dzieci w wieku przedszkolnym wsparcie ze strony środowiska rodzinnego jest czynnikiem zdecydowanie najważniejszym. Bardzo korzystna jest sytuacja, kiedy przynajmniej jedno z rodziców jest muzykalne lub gdy w domu panuje atmosfera zainteresowań artystycznych, lecz nie są to elementy warunkujące rozbudzenie w dziecku muzycznej pasji.

Jeśli najbliższe środowisko dziecka obfitować będzie w różnorodne bodźce muzyczne, mały człowiek będzie, dzięki rodzicom, otaczany wartościową muzyką, a towarzyszyć tym procesom będzie aura doznań estetycznych oraz emocjonalnych, wówczas będzie wiodło to do lepszego i sprawniejszego zdobywania przez dziecko umiejętności muzycznych, a także zdecydowanego postę-

²² P. Dylewski, J. Mirkiewicz, *Poradnik dla rodziców dzieci rozpoczynających naukę w szkołach muzycznych*, Warszawa 2014, s. 8.

²³ Ibidem, s. 8–9.

²⁴ B. Białecka, *Moje muzykalne dziecko*, „Przewodnik Katolicki” 50/2004, s. 42.

pu osiąganego przez nie w przebiegu procesu świadomego pojmowania muzyki²⁵.

W momencie, gdy dokona się połączenia silnych strony dziecka z jego zainteresowaniami, wówczas jest ono w stanie rozwinąć określone umiejętności. Dzieje się tak, ponieważ przedszkolak zdecydowanie chętniej poświęca więcej czasu na praktykowanie czegoś co sprawia mu przyjemność, w czym czuje się dobre. „Jeśli dziecko rozwija umiejętności oparte na jego silnych stronach, to znajduje czynności, które pozwalają mu doświadczać tego, co (...) nazywa się „płynięciem”, czyli takiego zaabsorbowania wykonywaną czynnością, że traci poczucie czasu i miejsca. Jeśli człowiek wchodzi w stan „płynięcia”, to talent i umiejętności mają szansę rozwinąć pełnię swojego potencjału”²⁶.

Jeśli wykazywana chęć obcowania z muzyką nie jest odpowiednio motywowana lub zadbana, po pewnym czasie może ona nawet etapowo zanikać, a także stopniowo redukować zakodowane w genach muzyczne zdolności małego dziecka²⁷.

W wielu rodzinach kontakty dziecka z muzyką mają charakter mimowolny, spontaniczny, a „internalizacja rodzinnej kultury muzycznej jest zwykle nieświadoma i niezauważalna, stanowiąc sferę samorzutnych procesów socjalizacji. Jednak w środowiskach o wysokiej kulturze muzycznej rodzice zwykle starają się w sposób intencjonalny, zamierzony i ukierunkowany wpływać na stymulowanie rozwoju muzycznego dzieci, tworząc im wiele okazji, zachęcając zarazem i motywując do angażowania się w aktywności muzyczne i poszukiwania w tej sferze osobistego zadowolenia dziecka”²⁸.

Rozwijanie zainteresowań muzycznych przedszkolaka w środowisku rodzinnym może odbywać się poprzez:

- śpiewanie dziecku piosenek o zróżnicowanej tematyce – sprawia to wytworzenie się wyjątkowego rodzaju emocjonalnej bliskości z rodzicem, niezbędnej do budowania przez dziecko pewności siebie oraz swojej samooceny; zna-

²⁵ J. Rusaczyk, *Rozwój muzyczny dziecka przedszkolnego...*, op. cit., s. 5–6.

²⁶ J. Fox, *Odkryj silne strony Twojego dziecka*, Warszawa 2017, s. 224.

²⁷ J. Rusaczyk, *Rozwój muzyczny dziecka przedszkolnego...*, op. cit., s. 6.

²⁸ Ibidem.

ne melodie uspokajają dziecko, zapewniają o tym, że jest kochane, rozładowuje nagromadzone emocje, poprawia nastrój; słuchanie piosenek i muzyki pobudza dziecięcą wyobraźnię, pomaga dzieciom w nabywaniu umiejętności skupienia uwagi, uczy myślenia abstrakcyjnego;

- podjęcie działań sprofilowanych na zamiłowania, pasje dziecka – nauka piosenek, animowanie ruchowej aktywności dziecka przy muzyce, uczenie gry na instrumentach. Im wcześniej dziecko zacznie słuchać muzyki lub podejmie naukę gry na wybranym przez siebie instrumencie muzycznym, niezależnie od poziomu zdolności muzycznych prezentowanych przez nie, tym bardziej będzie aktywne i zaangażowane w „swoje relacje z muzyką”. Etap przedszkolny jest najbardziej odpowiednim do rozpoczęcia edukacji estetycznej, w tym muzycznej, czym jest np. nauka gry na instrumentach;
- wspólne muzykowanie, które niesie radość, rozwija umiejętności akceptacji i partnerstwa, zwiększa poczucie wiary we własne możliwości, kreuje szeroką przestrzeń ku rozwijaniu zainteresowań muzycznych poprzez możliwość osobistego kontaktu dziecka z instrumentami muzycznymi, współtworzenia muzyki;
- stwarzanie okazji do uczestnictwa dziecka w różnych sytuacjach muzycznych inicjowanych przez dorosłych. Kiedy rodzice sami zajmują się muzyką, są aktywni muzycznie, prawdopodobnie będą bardziej zaangażowani w edukację muzyczną swojego dziecka w środowisku rodzinnym i od początku jego życia będą włączać je w rozmaite aktywności muzyczne;
- włączanie dzieci do wspólnych zabaw muzycznych, nawiązujących do różnego rodzaju aktywności muzycznych, takich jak: wspólne śpiewanie (sprzyja ono również budowaniu bliskich relacji; piosenki zawierają w sobie sekwencje rytmiczne, rymy oraz powtórzenia – ich częste powtarzanie sprawia, że dziecko uczy się różnych zwrotów, określonych dźwięków i jest mu zdecydowanie łatwiej rozpoznać je póź-

niej w mowie powszedniej), zabawy rytmiczne, muzyczno-ruchowe, tworzenie własnych interpretacji ruchowych do muzyki, tworzenie własnych instrumentów, piosenek, melodii, czytanie książek o tematyce muzycznej, malowanie do muzyki, słuchanie słuchowisk muzycznych, podczas których rodzice i dzieci spędzają ze sobą czas, łącząc to z zabawą; ruch, śpiew i gest zajmują istotne miejsce w muzyce;

- bezpośredni udział w życiu artystycznym środowiska, uczestnictwo we wszelkich wydarzeniach kulturalnych, koncertach oraz spektaklach muzycznych zarówno w filharmonii, jak i na wolnym powietrzu, (dostarczają one wrażeń estetycznych, uczą bezpośredniego kontaktu z muzyką), widowiskach baletowych, oglądanie występów ulicznych muzyków. Podczas wydarzeń muzycznych rodzice i dzieci wspólnie spędzają ze sobą czas, mając sposobność do obcowania z muzyką²⁹.

W tym miejscu odnosimy się do doświadczeń własnych jednej z autorek artykułu, które stanowią istotne źródło informacji, w jaki sposób rodzina (rodzice, dziadkowie) może przyczyniać się do rozwijania zainteresowań muzycznych dzieci. Muzyka stanowi istotny element życia rodziny. Sięgając do dostępnych źródeł archiwum domowego, córki Małgorzata i Paulina, są piątym „grającym pokoleniem” w rodzie, co świadczyć może o „muzyce płynącej we krwi”.

Muzyka była obecna w ich życiu, odkąd pojawiły się na świecie. Każdego dnia towarzyszyły im kreatywne zabawy muzyczne, mające na celu kształcenie poczucia rytmu, rozwijanie ekspresji ruchowej. W domu muzyka zawsze była „chlebem powszednim”. Wspólne słuchanie muzyki klasycznej, ludowej, rozrywkowej, patriotycznej, relaksacyjnej, filmowej, wokalne, orkiestrowej, miało na celu kształtowanie wyobraźni muzycznej, doskonalenie skupienia uwagi, wykształcenie umiejętności postrzegania zmian charakteru, dynamiki, artykulacji, tempa utworów. Dzieci od najmłodszych lat uczestniczyły w koncertach dziadka, pokazach orkiestr

²⁹ Ibidem, s. 6.

dętych, zabierane były na koncerty do filharmonii, bajki muzyczne, spektakle muzyczne i baletowe.

Obie córki są utalentowane muzycznie, a członkowie rodziny czuwają nad rozwojem ich zdolności. Od 5 roku życia dziewczynki uczestniczyły w zajęciach umuzykalniających, a dzięki podejmowanej aktywności muzycznej w rodzinie, mogły prawidłowo rozwijać się oraz pogłębiać swoje zainteresowania muzyczne. Dzieci zostały obdarzone inteligencją muzyczną (ten typ inteligencji pojawia się u człowieka najwcześniej, a rozwijać go można poprzez wspólne nucenie, śpiewanie, rymowanie, komponowanie), dysponują „słuchem muzycznym”, inaczej mówiąc są bardzo uwrażliwione na dźwięki pochodzące z otoczenia. Rytm, melodia, harmonia są całym ich światem, który rozumieją poprzez słyszane dźwięki.

Systematyczne uczestnictwo również w zajęciach tanecznych (starsza trenowała freestyle, będący fundamentem stylu Hip-Hop, młodsza zaś balet) pozwoliło dziewczynkom rozwinąć kreatywność, wyobraźnię, koordynację wzrokowo-ruchowo-słuchową, kształtować orientację w przestrzeni, pracować nad sylwetką i kondycją fizyczną. Nie ma wątpliwości, że muzyczne wykształcenie matki, umiejętność gry na skrzypcach i śpiew, który towarzyszył im od pierwszych chwil życia przyczynił się do potrzeby kontaktu z różnymi formami muzycznymi.

Dziewczynkom wspólne śpiewanie zawsze niosło radość i przyjemność, razem chętnie nuciły, z zaangażowaniem układały dziecięce melodie i piosenki. Ponadto często brały udział w różnych konkursach piosenki (przedszkolnych, szkolnych, regionalnych, w Radiu Jard,), do których przygotowanie nabywały w domu rodzinnym. Dzieci odnosiły sukcesy występując na scenie solo oraz w duecie, śpiewając utwory zarówno te znane, jak i piosenki autorskie matki, do których teksty i muzyka powstawała z udziałem córek. Były bardzo dumne wykonując rodzinne piosenki, których szybko i bardzo chętnie uczyły się. Dziewczynki brały udział w konkursach jako uczestniczki, a z czasem nawet jako goście honorowi, jak to miało miejsce np. na X Festiwalu Gorących Serc w MDK w Grajewie w kwietniu 2013 roku (Rycina 1.), co było dla 8- i 4-letniej dziewczynki bardzo dużym wyróżnieniem.

Rycina 1. X Festiwal Gorących Serc w MDK w Grajewie (kwiecień 2013 r.)

Źródło: archiwum A. Jasionowskiej-Moszczyńskiej

Zarówno praca włożona w treningi taneczne, jak i nauka piosenek oraz choreografii pomagały kształtować cierpliwość, dyscyplinę, a także odpowiedzialność za siebie czy grupę taneczną. Występy taneczne i wokalne umożliwiły pracę nie tylko nad celem nadrzędnym, jakim było zaprezentowanie swoich umiejętności, lecz również miały uczyć wytrwałości w realizacji podjętych działań, przełamywania lęku przed publicznymi występami. Sukcesy, które odnosiły dzieci w konkursach, wyzwały w nich wiarę we własne możliwości, pozwalały wzmacniać również wiarę w siebie, zachęcały do dalszej pracy nad sobą oraz rozwojem zainteresowań muzycznych.

Kształtowanie zdolności muzycznych koreluje z rozwojem językowym, dzięki czemu, dzieci słuchające często różnorodnej muzyki mają możliwość rozwoju jednocześnie swoich predyspozycji językowych. Muzyka odgrywa znaczącą rolę w przyswajaniu umiejętności władania językiem ojczystym oraz językami obcymi. Powiązana jest ona również z matematyką, czego był świadomy nawet sam Pitagoras, któremu znany był związek między dźwiękami a liczbami.

Dziewczynki bardzo chętnie uczestniczyły w audycjach muzycznych dla przedszkolaków np. w styczniu 2019 roku były współorganizatorkami takich właśnie spotkań w Przedszkolu Samorządowym nr 31 (Rycina 2.) i Przedszkolu Samorządowym im. Marii Montessori nr 36 w Białymstoku.

Rycina 2. Audycja muzyczna w Przedszkolu Samorządowym nr 31 w Białymstoku

Źródło: Profil facebookowy Przedszkola Samorządowego nr 31 w Białymstoku, [online], dostęp [w:] <https://www.facebook.com/Przedszkola.Samorzadowe.31.w.Bialystoku/photos/1253379604838885>, dnia 23.12.2020.

Każde, nawet drobne publiczne wystąpienie modeluje w dziecku techniki radzenia sobie ze stresem i niepewnością w taki sposób, aby zmniejszyć uczucie strachu, na korzyść kreatywności i poczucia własnej wartości. Dziewczynki, kiedy zaczęły naukę gry na instrumentach były w wieku ich publiczności. Podczas audycji uwrażliwiały młodych słuchaczy na piękno muzyki, licząc na to, iż wielu z nich pójdzie w ich ślady i odkryje w sobie klucz do świata dźwięków. Celem muzycznych spotkań było zapoznanie przedszkolaków z budową instrumentów (flet, skrzypce, fortepian), barwą ich dźwięku, przedstawienie dostosowanych do możliwości odbioru dzieci fragmentów utworów różnych kompozytorów i krót-

kich improwizowanych melodii, wyrobienie i utrwalenie umiejętności uważnego słuchania i właściwego interpretowania muzyki. Prezentowane utwory posiadały zwykle zróżnicowany styl oraz tempo. Przedszkolaki przyswajały sobie takie elementy muzyczne jak: rytm, nastrój utworu, melodia, dynamika. Audycje muzyczne nie były organizowane przypadkowo. Korzyści wnoszą z nich zarówno dzieci „prowadzące” audycję, jak i przedszkolaki będące aktywnymi obserwatorami. Muzyka także łączy pokolenia. Dziewczynki często występują publicznie wraz ze swoim dziadkiem, Ryszardem Jasionowskim, który jest nauczycielem gry na flecie w grajewskiej Państwowej Szkole Muzycznej im. J. S. Bacha oraz kapelmistrzem tamtejszej orkiestry dętej. Matka podczas audycji pełni rolę konferansjera, nawiązuje kontakt i rozmawia z przedszkolakami, zaprasza do odkrywania muzyki w niecodzienny sposób. Dobiera wcześniej z dziewczynkami repertuar oraz tematykę utworów, dając im przy tym dużo swobody w działaniu, po to, by mogły odczuć jak ważną rolę pełnią w tych audycjach.

Rodzinne muzykowanie daje dziewczynkom ogromną porcję emocji, niesie największą radość, gdyż zacieśnia ono więzi rodzinne, wzbogaca świat uczuć. Nie chodzi o to, by tylko wyznaczyć dziecku kierunek rozwoju jego zainteresowań i czekać biernie na sukcesy. Należy podążać za nim, aktywizować je do tego, by starało się być coraz doskonalsze w tym co robi, by samo wykazywało chęć rozwoju pasji, nie miało odczuć, że na pochwały może zasłużyć tylko wyjątkowymi osiągnięciami lub że za wszelką cenę musi spełnić oczekiwania rodziców.

Obecność przynajmniej jednego z rodziców na koncertach dzieci wzmacnia ich poczucie własnej wartości i świadomości, że to co robią jest naprawdę istotne, że ponad wszystko ważne są one, skoro mama/ tata żyjący w nieustannym pośpiechu, są w stanie zostawić na chwilę pracę i „wszystkie problemy dorosłych” za drzwiami sali przedszkolnej lub auli koncertowej i przychodzą specjalnie, by je zobaczyć i posłuchać. Jest to ukoronowanie pracy dziecka, docenienie długotrwałego procesu przygotowań, jego starań i wysiłków, które musiało włożyć, by mogło zaprezentować swoje umiejętności i własną interpretację utworu. Mimo, aktywności zawodowej warto

być na wszystkich występach dzieci, począwszy od uroczystości przedszkolnych, aż do występów tanecznych, wokalnych, koncertów solowych oraz wykonywanych wraz z orkiestrą. Poświęcony czas na wożenie dzieci na próby oraz obecność na występach nie był stracony. To ogromna przyjemność, poczucie dumy, lecz także inwestycja w ich zaangażowanie w pracę. Dziewczynki po występach zawsze dostają kwiaty, jak prawdziwe artystki, a także słowa uznania. Dzieci robią to co lubią, „muzyka w nich mieszka”, niesie radość i sprawia im przyjemność, zarówno pod postacią, mozolnego zazwyczaj ćwiczenia na instrumentach w domu, jak i występów publicznych.

Świąteczne zjazdy rodzinne również stwarzają możliwość wspólnego muzykowania, muzycznego rozwoju i przyjemnej zabawy muzyką. Kiedy podczas takich spotkań oprócz dziadka, flecisty i dyrygenta, dołącza wujek pianista, oraz jego obie muzycznie utalentowane córki, grające na flecie poprzecznym i fortepianie, każdy z członków „rodzinnego zespołu” jest bardzo zaangażowany w sztukę.

Wykonywanie muzyki doskonale rozwija zmysły, szczególnie kiedy tworzy się coś razem. Podczas kameralnych muzycznych spotkań dużą rolę odgrywa improwizacja (łac. *improvisus* – znaczy „nieprzewidywalny”) i twórczość. Podczas inspirującego spędzania czasu z muzyką panuje przyjazna atmosfera, co zapewnia dzieciom zarówno poczucie swobody twórczej, jak również bezpieczeństwa. Ma to wpływ na podnoszenie ich własnej samooceny. Dziewczynki kształtują przy tym swoją wyobraźnię, wrażliwość muzyczną, grając bez nut ćwiczą koncentrację oraz doskonałą pamięć. Wspólnego kołędowania przy świątecznym stole nie da się porównać z żadną inną formą spędzania czasu wolnego lub nauki muzyki.

Puentę powyższych rozważań mogą stanowić słowa Edwina E. Gordona, „uczenie się muzyki powinno być prowadzone dla niej samej, a cała reszta jest tylko przy okazji”³⁰.

³⁰ E. E. Gordon, *Umuzycznianie niemowląt i małych dzieci. Teoria i wskazówki praktyczne*, Warszawa 1997, s. 100.

Rola przedszkola w rozwijaniu zainteresowań muzycznych dzieci w wieku przedszkolnym

Spontaniczną reakcję na muzykę można już zauważyć nawet u bardzo małych dzieci. Wywołuje ona w nich zwykle radość i uśmiech. W wyniku obcowania z nią dzieci wykonują rytmiczne ruchy, przytupują, klaszczą. Niezmiernie istotne jest, aby relacja dziecka z muzyką rozpoczęła się już w początkowym etapie jego życia. Okres przedszkolny (zaraz po niemowlęcym) jest najbardziej odpowiednim czasem na obcowanie z muzyką, która jest źródłem niepowtarzalnego piękna. Im wcześniej dziecko nawiąże ten kontakt, tym lepszy będzie jego rozwój emocjonalny i społeczny. Dlatego okres edukacji przedszkolnej jest najwłaściwszy dla rozpoczęcia również edukacji muzycznej³¹.

„Okres przedszkolny to czas, kiedy dziecko interesuje się światem dźwięków i chętnie uczestniczy we wszystkich formach aktywności muzycznej, dlatego zajęcia muzyczne powinny być stałym, codziennym elementem edukacji przedszkolnej. Jest to istotne, gdyż należycie prowadzona edukacja muzyczna, oprócz rozwoju podstawowych zdolności i umiejętności muzycznych, ma ogromny wpływ na ogólny psychofizyczny rozwój wychowanków”³².

Muzyka stanowi istotny komponent w pracy z dzieckiem w wieku 3 do 6 lat. Jest czynnikiem motywującym je do działania, doskonale rozbudza wyobraźnię, stopniowo wdraża dziecko do dyscypliny. Do tego, by rozbudzić dziecięce zainteresowania, a następnie rozwinąć z nich muzyczną pasję, sam udział domu rodzinnego nie

³¹ Strona domowa Niepublicznego Przedszkola z Oddziałami Integracyjnymi „Mistrzowie Zabawy” z Lublina, *Muzyka a rozwój emocjonalno-społeczny dzieci w wieku przedszkolnym*, [online] dostęp [w:] <https://www.mistrzowiezabawy.pl/wiadomosci/277,muzyka-a-rozwoj-emocjonalno-spoeczny-dzieci-w-wieku-przedszkolnym>, dnia 20.12.2020.

³² M. Kamper-Kubańska, *Wychowanie przez sztukę, czyli pedagogiczne, psychologiczne i terapeutyczne aspekty muzyki*, [w:] W. Limont, K. Nielek-Zawadzka (red.), *Dylematy edukacji artystycznej. Edukacja artystyczna a potencjał twórczy człowieka*, Kraków 2006, s. 520.

wystarczy. Istotą jest również zaangażowanie przedszkola na każdym etapie rozwoju muzycznego dziecka. Istnieje bezwzględna potrzeba, by przedszkolaki miały zapewnione właściwe warunki do rozwijania swoich pasji, a co za tym idzie – zarówno rodzina, jak i przedszkole, powinny podjąć kroki współpracy w tej kwestii. Jest to niezbędne, by rozwój muzycznych zainteresowań dzieci nie był pozostawiony dziełu przypadku.

Zdaniem Roberta Gloton i Clauda Clero „każde oryginalne osiągnięcie jednego dziecka powiększa kulturalne bogactwo grupy i tym samym wzmacnia jej zdolność do samowychowania”³³. Rola przedszkola jest ważnym ogniwem stymulującym aktywność muzyczną dzieci. Można stwierdzić nawet, iż ma ona szczególnie znaczenie tam, gdzie tempo życia jest szybkie, rodzice są zawodowo zaabsorbowani, stale brakuje czasu dla rodziny czy rozwijanie pasji. Nie są to bowiem okoliczności sprzyjające podejmowaniu muzycznych działań wychowawczych w ognisku domowym. We współczesnym społeczeństwie widoczne jest osłabienie wychowawczych funkcji rodziny, a coraz częściej przejmują je instytucje oświatowe, kulturalne oraz szeroko pojmowane media. Przedszkole stanowi dla dziecka niezmiernie istotną szansę rozwoju jego zdolności i zainteresowań muzycznych. Muzyka stanowi bowiem nieodłączny komponent każdego przedszkolnego dnia. Należy zauważyć, iż wychowanie przedszkolne opiera się na wielorakich oddziaływaniach muzycznych, których celem jest kompleksowe wsparcie wszelkich procesów rozwoju dziecka³⁴.

Obok wspomagania rozwoju zdolności dziecka oraz jego kompetencji społecznych, dbałości o zdrowie i sprawność fizyczną oraz wprowadzenie dzieci w obszar wartości estetycznych, rozwijanie zdolności wypowiedzenia się poprzez muzykę jest ujmowane jako osobny cel instytucji przedszkolnej jako wspierającej rozwój i edukację dzieci, a także przysposobienie ich do podjęcia nauki

³³ R. Gloton, C. Clero, *Twórcza aktywność...*, op. cit., s. 41.

³⁴ Strona domowa Przedszkola Samorządowego w Piotrkowie Kujawskim, *Stymulowanie rozwoju muzycznego dzieci w okresie przedszkolnym*, [online], dostęp [w:] <http://www.przedszkolekujawiaczek.dlaprzedszkoli.eu/?m=aktualnosc&id=46>, dnia 22.12.2020.

w szkole. Tematyka związana z muzyką jest określona w tzw. standardach edukacji muzycznej, które stanowią szczególny materiał dydaktyczny dla nauczycieli, preferujących kreatywne metody wyszukiwania treści, metod i form nauczania muzyki na każdym etapie edukacji. W przypadku wychowania przedszkolnego standardy te związane są z następującymi obszarami wsparcia dziecka:

- ekspresja umiejętności tworzenia wypowiedzi muzycznych (ekspresja instrumentalna, muzyczno-ruchowa i wokalna),
- słuchanie, rozumienie treści i przeżywanie muzyki,
- zdobywanie oraz pogłębianie wiedzy i zdolności skorelowanych ze stosowaniem języka muzyki,
- kształcenie muzyczno-medialne,
- modelowanie nawyków aktywnego uczestnictwa w kulturze muzycznej³⁵.

Muzyka ma także znaczący udział w wychowaniu dla wartości moralnych i wspiera rozwój moralny przedszkolaków za pośrednictwem piosenek oraz tekstów odnoszących się do zdefiniowanych wartości³⁶.

Codziennie obcowanie dziecka z muzyką w przedszkolu umożliwia nauczycielowi realizację istotnych zagadnień dydaktycznych:

- zapoznanie przedszkolaków ze światem doznań estetycznych i uświadomienie im, że ruch i muzyka są również formami wypowiedzi,
- kontakt z muzyką wzbudza i pomaga uzewnętrzniać pozytywne emocje, oraz zgłębić język emocjonalny innych ludzi,
- stwarza warunki do wyrażania siebie poprzez treści muzyczne,
- stwarza możliwość poznawania flory, a także bliskiego otoczenia dziecka,
- umożliwia poznanie kultury, tradycji i folkloru własnego regionu, narodu oraz innych zakątków świata,
- umożliwia podjęcie relacji z rówieśnikami,
- sprzyja integracji grupy przedszkolnej³⁷.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem.

Psycholodzy i pedagodzy zajmujący się dziećmi uzdolnionymi muzycznie są zdania, iż każde dziecko w wieku 6–7 lat wykazuje gotowość i zdolności, by zapoczątkować edukację muzyczną ucząc się śpiewu lub grając na instrumencie, o ile zostało „rozbudzone muzycznie” w wieku przedszkolnym. Rozbudzenie takie opiera się na procesie aktywizacji dziecka podczas zabaw muzycznych, inspirowaniu do podejmowania improwizacji, zaabsorbowaniu go muzyką instrumentalną, zachęcaniu do śpiewania piosenek. Należy także dowartościowywać dziecko, zauważać jego muzyczne sukcesy, wspólnie „bawić się” muzyką³⁸. Dziecku powinno stwarzać się okazje do odkrywania, pobudzania i wzmacniania jego potencjału twórczego. Muzyka w sposób pośredni umożliwia ujawnienie talentu ukrytego w każdym przedszkolaku³⁹.

Rozbudzenie w przedszkolakach muzycznej pasji spoczywa w rękach twórczego dydaktyka, który sprawić powinien, że dziecko odnajdzie się w świecie dźwięków. Nie ma wymogu, by nauczyciel wychowania przedszkolnego miał wykształcenie muzyczne, jednak dużo zależy od niego jakie podejmie kroki w kierunku rozwoju muzycznego swojego i dzieci. Przed wychowawcą zatem stoi odpowiedzialne zadanie- zaproszenie dziecka do pięknego i tajemniczego świata muzyki, świata przeżyć, gdzie będzie ono mogło odkryć swoją pasję, rozwijać własną wrażliwość i niepowtarzalny smak muzyczny, a także przejść przez kolejny etap kształtowania osobowości, który trwać będzie, aż do ukończenia 6 roku życia dziecka.

Nauczyciele przedszkolni w dużej mierze odpowiedzialni są za stymulację rozwoju muzycznego oraz podejmowanie konkretnych działań mogących wspomagać umuzykalnienie dziecka oraz wyrażenie jego emocji⁴⁰. Na okres przedszkolny właśnie przypada bowiem silny rozwój wyobraźni, pamięci muzycznej, jak rów-

³⁸ B. Białecka, *Moje muzyczne dziecko...*, op. cit.

³⁹ *Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji d.s. Edukacji XXI wieku*, [online], dostęp [w:] https://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/4_Filary_Raport_Delorsa.pdf, dnia 18.06.2013.

⁴⁰ E. Parkita, *Muzyczna aktywność percepcyjna dzieci w wieku przedszkolnym*, „Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne” 22/2013, s. 147.

niez spontanicznie wyrażanej przez dziecko ekspresji muzycznej⁴¹. Skrupulatnie zbierana przez nauczycieli wiedza z zakresu zmian jakościowych, zachodzących na poszczególnych etapach indywidualnego rozwoju muzycznego dziecka, w dużej mierze pozwala na odpowiedni dobór zdań, zabaw oraz zajęć muzycznych, zgodnych z prawidłowym rozwojem wychowanków przedszkoli⁴².

Na etapie wychowania przedszkolnego, zabawa stanowi podstawową formę aktywności dzieci. W tym wieku interesują się one głównie tym, co jest dla nich dostępne poznawczo, ciekawi je to, co mogą dostrzec, dotknąć, bądź też usłyszeć⁴³. Każde zdrowe dziecko, jest potencjalnie uzdolnione, należy stworzyć mu wyłącznie odpowiednie warunki do rozwoju posiadanych zdolności, jak również w sposób umiejętny pobudzać je do aktywności intelektualnej. Co niezwykle istotne, prowadzenie różnorodnej stymulacji dzieci, już na wczesnym etapie ich rozwoju w dużej mierze wpływa na rozkwit ich uzdolnień, ale też na całkowity wydzźwięk emocjonalny⁴⁴.

Całościowy proces rozwoju muzycznego dziecka w wieku przedszkolnym, opiera się niejako na procedurach organizacyjnych. Wsparcie młodego człowieka w rozwoju jego indywidualnych zdolności muzycznych przebiega zgodnie z podanym poniżej schematem (Schemat 1).

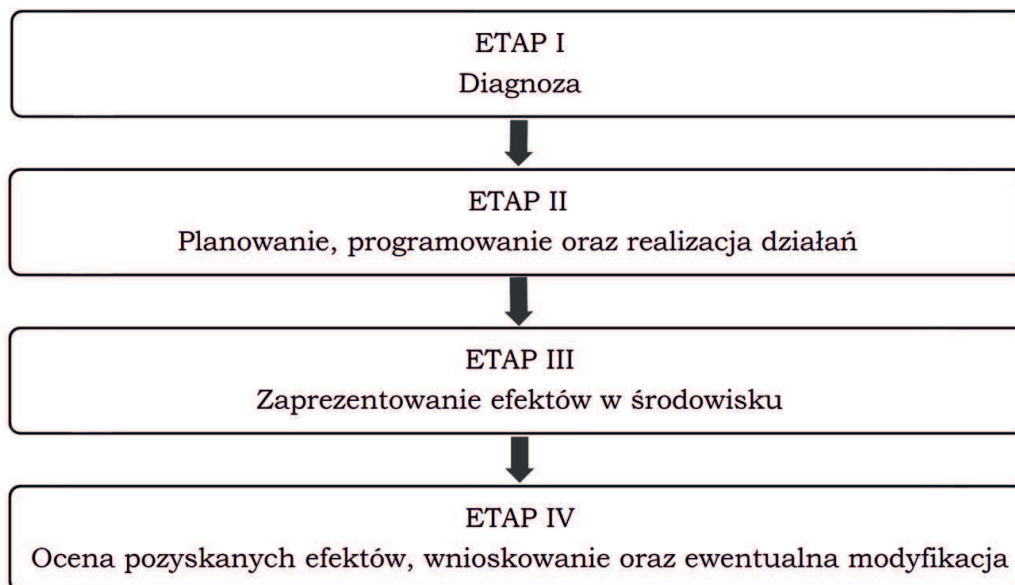
Etap I: Wstępny etap rozwoju muzycznego dzieci odnosi się przede wszystkim do zbadania indywidualnych predyspozycji muzycznych dziecka, czyli jego zainteresowań, jak również dotychczasowych uzdolnień w tym zakresie. Wnikliwa obserwacja dziecka odbywa się przede wszystkim w pierwszych miesiącach pobytu dziecka w placówce wychowawczej, ale trwa nieprzerwanie przez jego pełny pobyt w przedszkolu.

⁴¹ W. J. Danielewicz, *Nie ma dzieci...*, op. cit., s. 60.

⁴² A. Trzcionka-Wieczorek, *Aktywność muzyczna dzieci w środowisku przedszkolnym – refleksje z prowadzonych badań*, „Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna” 2(1)/2017, s. 220.

⁴³ M. Irzyniec, *O zainteresowaniach dzieci w wieku przedszkolnym*, „Wychowanie w Przedszkolu” 4/1997, s. 15.

⁴⁴ Strona domowa Przedszkola Publicznego w Żarnowcu, *Rozwijanie zainteresowań i uzdolnień dzieci w przedszkolu*, [online], dostęp [w:] <http://www.przed-szkolezarnowiec.pl>, dnia: 22.12.2020.

Schemat 1. Etapy wspierania rozwoju muzycznego dzieci

Źródło: opracowanie na podstawie: T. Oleszko, *Rozwój kompetencji muzycznych jako wartość i efekt strategii wspierania dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, „Prima Educatione” 2/2018, s. 118.

Wśród najczęstszych metod oraz technik wykorzystywanych przez nauczycieli w celu diagnozy dziecka można wymienić:

- obserwację wychowanków podczas prowadzonych zajęć kierowanych z wykorzystaniem muzyki oraz instrumentów muzycznych;
- przeprowadzenie testów elementarnych zdolności muzycznych dzieci;
- analizowanie potrzeb rozwojowych dzieci wraz z propozycją sposobów wsparcia rozwoju;
- prowadzenie konsultacji z rodzicami / opiekunami dziecka w celu omówienia wyników prowadzonych obserwacji i zaproponowania strategii działań wsparcia rozwoju dziecka⁴⁵.

Etap II: Dzięki wnikliwej analizie materiału zebranego w trakcie diagnozy zdolności i umiejętności muzycznych dziecka, nauczyciele są w stanie ustalić indywidualny profil potrzeb, ale i możliwości psychofizycznych dziecka, w tym również konkretnych predyspo-

⁴⁵ T. Oleszko, *Rozwój kompetencji muzycznych...*, op. cit., s. 119.

zycji muzycznych. Dzięki przeprowadzonej analizie wychowawcy przedszkolni są w stanie zaproponować dziecku program pomocy i wsparcia w zakresie jego potrzeb indywidualnych, ale i grupowych. Proponowane w placówkach wychowawczych formy stymulowania edukacji muzycznej dziecka są skierowane przede wszystkim do osób, które wykazały w badaniach diagnozy konkretne deficyty w zakresie umuzykalnienia, ale również do tych z dzieci o przeciętnym poziomie zdolności muzycznych. Wśród najczęstszych aktywności proponowanych w tym etapie edukacji muzycznej, znajduje się uczestnictwo wychowanków w różnorodnych formach aktywności muzycznej dostosowanych do poziomu indywidualnych predyspozycji dzieci⁴⁶.

Etap III: Zaprezentowanie efektów jest niezwykle ważnym etapem w pełnym procesie umuzykalniania. Poprzez opanowane przez nie umiejętności instrumentalne, wokalne oraz ruchowe, wychowankowie przedszkola mają szansę zaprezentować się w środowisku na licznie organizowanych uroczystościach zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych przed szerszą publicznością. Prezentacja efektów, jakie uzyskały dzieci uzależniona jest przede wszystkim od ich indywidualnego rodzaju ekspresji, ale również ich możliwości wykonawczych poszczególnych utworów, czy też układów tanecznych. Takie występy w dużej mierze wpływają również na rozwój psychiczny dziecka, pozwalają mu walczyć z treścią, uczą odwagi, postawy ciała, czy też możliwości wyrażenia swoim głosem, mimiką oraz ruchem ciała konkretnych emocji i wrażeń⁴⁷.

Etap IV: Analiza uzyskanych efektów z prowadzonych prac nad umuzykalnieniem dzieci, opiera się na wnikliwej analizie postępów wychowanków w konkretnym odstępie czasu. Dzięki traktowaniu dziecka w sposób podmiotowy, możliwe jest kształtowanie i udoskonalanie jego indywidualnych kompetencji. Postrzeganie dziecka z perspektywy podmiotu wymagającego konkretnego wsparcia, pozwala na obserwację osiągnięć dziecka, przy uwzględnieniu jego rozwoju osobistego, poznania jego uzdolnień, predyspozycji, zain-

⁴⁶ A. Weiner, *Kompetencje muzyczne dzieci w młodszym wieku szkolnym. Determinanty, zależności, perspektywy rozwoju*, Lublin 2010, s. 114.

⁴⁷ T. Oleszko, *Rozwój kompetencji muzycznych...*, op. cit., s. 121.

teresowań muzycznych, ale również ograniczeń i trudności z jakimi może przyjąć mu się zmierzyć. Wnikliwe dostrzeżenie indywidualnych cech dziecka pozwala na prawidłową diagnozę i pomoc w procesie kształtowania jego języka emocji⁴⁸.

Aktywność muzyczna dziecka, biorąc pod uwagę opisane powyżej cztery etapy rozwoju muzycznego, jest połączeniem wnikliwej obserwacji dziecka, wraz ze stymulacją jego rozwoju muzycznego, który w sposób integralny wpływa na całościowy rozwój dziecka⁴⁹. Możliwość zaangażowania w dziecku całego ciała, równocześnie z możliwością odczuwania bodźców w sferze emocjonalno-estetycznej jest punktem wyjścia do prawidłowego kształtowania i wspierania jego osobistego rozwoju w różnorodnych sferach tego procesu⁵⁰.

Odpowiednie wspieranie rozwoju dzieci potencjalnie uzdolnionych, winno nieprzerwanie polegać na ich stałej aktywizacji poprzez rozwijanie ich dotychczasowych zdolności. Natomiast w przypadku sytuacji, gdy indywidualne cechy dziecka nie są wystarczające, albo też nie są w pełni odkryte, może dochodzić do marnowania potencjału twórczego danego dziecka. Nieodkryte w odpowiednim czasie uzdolnienia dziecka, uniemożliwiają mu jego szczytowy rozwój. Dlatego tak istotne jest, aby już we wczesnym jego etapie umiejętnie wychwycić ewentualne problemy rozwojowe, tak, by w odpowiednim czasie podjąć próbę ich skorygowania i umożliwić dziecku prawidłowy wzrost⁵¹.

Zakończenie

Bez wątpienia, muzyka oraz wszelkie jej formy i odmiany są wszechobecne w życiu i wzroście emocjonalnym dziecka już od jego najmłodszych lat. Natomiast, szczególne stadium wzrostu za-

⁴⁸ I. Wojnar, *Humanistyczne intencje edukacji*, Warszawa 2000, s. 89.

⁴⁹ A. Białkowski, W. A. Sacher, *Standardy edukacji...*, op. cit., s. 18.

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ A. Kluska, *Jak wspomagać dziecięce talenty*, [online], dostęp [w:] <http://malyartysta.lomza.pl/>, 22.12.2020.

interesowań muzycznych dziecka przypada na okres przedszkolny, kiedy to dziecko silnie interesuje się otaczającym je światem dźwięków i z zainteresowaniem uczestniczy w różnych formach aktywności muzycznej, dzięki czemu kształtuje swoją niepowtarzalną osobowość oraz umiejętność wyrażania emocji, a także ekspresję⁵².

Konkludując, optymalne organizowanie procesu edukacji muzycznej dzieci, szczególnie w wieku przedszkolnym, wymaga od współczesnych nauczycieli szerokiego spektrum umiejętności, począwszy od predyspozycji diagnostycznych, metodycznych, organizacyjnych, skończywszy na działalności opartej na kreatywności, czy też refleksyjności. Przedszkole jako miejsce reprezentowania praktycznych sposobów nie tylko organizowania, ale również realizowania wielu działań wspierających rozwój indywidualnych kompetencji muzycznych w pełnym procesie edukacji, przy jednoczesnym wsparciu dziecka poprzez jego środowisko rodzinne i rówieśnicze, jest w stanie kształtować osobowość i zachowanie młodego człowieka⁵³.

Bibliografia

- Białecka B., *Moje muzykalne dziecko*, „Przewodnik Katolicki” 50/2004.
- Białkowski A., Sacher W. A., *Standardy edukacji muzycznej*, Warszawa 2010.
- Danielewicz W. J., *Nie ma dzieci niezdolnych muzycznie*, Lublin 2013.
- Dylewski P., Mirkiewicz J., *Poradnik dla rodziców dzieci rozpoczynających naukę w szkołach muzycznych*, Warszawa 2014.
- Fox J., *Odkryj silne strony Twojego dziecka*, Warszawa 2017.
- Głoton R., Clero C., *Twórcza aktywność dziecka*, Warszawa 1988.
- Gordon E. E., *Umuzycznianie niemowląt i małych dzieci. Teoria i wskazówki praktyczne*, Warszawa 1997.
- Górniok-Naglik A., *Muzyka a rozwój małego dziecka*, [w:] B. Dymara (red.), *Dziecko w świecie muzyki*, Kraków 2000.
- Hüther G., Hauser U., *Wszystkie dzieci są zdolne. Jak marnujemy wrodzone talenty*, Słupsk 2014.

⁵² A. Trzcionka-Wieczorek, *Aktywność muzyczna dzieci...*, op. cit., s. 217.

⁵³ T. Oleszko, *Rozwój kompetencji muzycznych...*, op. cit., s. 115.

- Irzyniec M., *O zainteresowaniach dzieci w wieku przedszkolnym*, „Wychowanie w Przedszkolu” 4/1997.
- Jasionowska-Moszczyńska A., *Sposoby rozwijania zainteresowań muzycznych dzieci w wieku przedszkolnym w opinii studentów Pedagogiki wczesnoszkolnej i przedszkolnej*, maszynopis pracy licencjackiej napisanej pod kierunkiem dr A. Jacewicz, Białystok 2021.
- Kamper-Kubańska M., *Wychowanie przez sztukę, czyli pedagogiczne, psychologiczne i terapeutyczne aspekty muzyki*. [w:] Limont W., Nielek-Zawadzka K. (red.), *Dylematy edukacji artystycznej. Edukacja artystyczna a potencjał twórczy człowieka*, Kraków 2006.
- Kluska A., *Jak wspomagać dziecięce talenty*, [online], dostęp [w:] <http://malyartysta.lomza.pl/>, 22.12.2020.
- Mazur K., *Umuzycznianie wg. teorii E. E. Gordona*, [online], dostęp [w:] <http://www.sdk.pl/>, dnia 27.12.2020.
- Nowak J., *Muzyczna twórczość dziecięca*, „Wychowanie w Przedszkolu”, 9/1996.
- Oleszko T., *Rozwój kompetencji muzycznych jako wartość i efekt strategii wspierania dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, „Prima Educatione” 2/2018.
- Parkita E., *Muzyczna aktywność percepcyjna dzieci w wieku przedszkolnym*, „Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne” 22/2013.
- Piórkowska E., *Muzyka i ruch w przedszkolu – potrzeba i przyjemność*, [online], dostęp [w:] <https://omep.org.pl/muzyka-i-ruch-w-przedszkolu-potrzeba-i-przyjemno/>, dnia 18.12.2020.
- Profil facebookowy Przedszkola Samorządowego nr 31 w Białymstoku*, [online], dostęp [w:] <https://www.facebook.com/Przedszkola.Samorzadowe.31.w.Bialystoku/photos/1253379604838885>, dnia 23.12.2020
- Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji d.s. Edukacji XXI wieku*, [online], dostęp [w:] https://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/4_Filary_Raport_Delorsa.pdf, dnia 18.06.2013.
- Regner H., *Nasze dzieci i muzyka. Poradnik dla rodziców i wychowawców*, Warszawa 1995.
- Rusaczyk J., *Rozwój muzyczny dziecka przedszkolnego*, „Wychowanie Muzyczne” 2/2020.
- Stankowska K., *Znaczenie zajęć umuzyczniających dla rozwoju dziecka*, „Nasz Czas” 9/2008.
- Strona domowa Niepublicznego Przedszkola Artystyczno-Językowego

- „Żaczek”, *Rola muzyki w rozwoju i edukacji dziecka*, [online], dostęp [w:] <http://www.zaczek.mielec.pl/index.php/rola-muzyki-w-rozwoju-i-edukacji-dziecka>, dnia 23.12.2020.
- Strona domowa Niepublicznego Przedszkola z Oddziałami Integracyjnymi „Mistrzowie Zabawy” z Lublina, *Muzyka a rozwój emocjonalno-społeczny dzieci w wieku przedszkolnym*, [online] dostęp [w:] <https://www.mistrzowiezabawy.pl/wiadomosci/277,muzyka-a-rozwoj-emocjonalno-spoeczny-dzieci-w-wieku-przedszkolnym>, dnia 20.12.2020.
- Strona domowa Przedszkola Publicznego w Żarnowcu, *Rozwijanie zainteresowań i uzdolnień dzieci w przedszkolu*, [online], dostęp [w:] <http://www.przedszkolezarnowiec.pl>, dnia: 22.12.2020.
- Strona domowa Przedszkola Samorządowego w Piotrkowie Kujawskim, *Stymulowanie rozwoju muzycznego dzieci w okresie przedszkolnym*, [online], dostęp [w:] <http://www.przedszkolekujawiaczek.dlaprzedszkoli.eu/?m=aktualnosc&id=46>, dnia 22.12.2020.
- Trzcionka-Wieczorek A., *Aktywność muzyczna dzieci w środowisku przedszkolnym- refleksje z prowadzonych badań*, „Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna” 2(1)/2017.
- Waligóra M., *Edukacja muzyczna dziecka w perspektywie poznawczej*, „Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna” 2(8)/2016.
- Weiner A., *Kompetencje muzyczne dzieci w młodszym wieku szkolnym. Determinanty, zależności, perspektywy rozwoju*, Lublin 2010.
- Wilsz N., *Czy uprawianie muzyki ma korzystny wpływ na procesy poznawcze, strategie uczenia się i osiągnięcia w nauce?* [w:] Czerniawska E. (red.), *Muzyka i my. O różnych przejawach wpływu muzyki na człowieka*, Warszawa 2012.
- Wojnar I., *Humanistyczne intencje edukacji*, Warszawa 2000.
- Wolińska E., *Rola zajęć umuzykalniających w rozwoju dziecka*, „Konteksty Pedagogiczne” 1(8)/2017.